Unser Ḳānūnnāme besteht aus vier Abschnitten, von denen drei die Strafgesetze enthalten, und zwar handelt nach den Überschriften der erste vom Ehebruch, der zweite von Schlägerei, Beschimpfung und Mord und der dritte vom Weintrinken, dem Diebstahl und der Verleumdung. Im vierten Abschnitte finden sich Bestimmungen über Abgaben und verschiedene Steuern, also Finanzgesetze.[1]) Daran schließen sich ein kurzer »Ḳānūn der Jürüken« und ein längerer »Ḳānūn der Gepanzerten (ğebelüjān) und der verheirateten Ungläubigen.«[2])

Wann und von wem unser Ḳānūnnāme verfaßt wurde, ob es eine offizielle oder eine private Zusammenstellung ist, darüber finden sich in der Sammlung selbst keinerlei Anhaltspunkte. Das bisher bekanntgewesene Ḳānūnnāme Meḥmeds des Eroberers enthält, wie bereits erwähnt, eine Beschreibung und Einteilung der einzelnen Reichsämter und ihrer Befugnisse, nichts aber von Straf-, beziehungsweise Finanzgesetzen, weshalb unser Ḳānūnnāme, was diese letzteren Materien anbelangt, als das älteste angesehen werden muß. Ja, es dürfte, was die Zeit seiner Abfassung betrifft, älter sein als jenes, das nach ʿĀrif Bej nach dem Jahre 882 (beg. 15. IV. 1477) entstanden sein dürfte. Zu dieser Annahme berechtigt uns sowohl die altertümliche Rechtschreibung als auch zahlreiche alte Wörter und Redensarten, ferner der Umstand, daß einzelne Sätze aus dem Ḳānūnnāme offenbar aus der Zeit vor der Eroberung Konstantinopels (1453), die aber auch wieder vorausgesetzt wird, stammen.[3]) Wir können daher sagen, daß unser Ḳānūnnāme wahrscheinlich bald nach der Eroberung Konstantinopels zusammengestellt wurde, damals als Meḥmed II. gerade daranging, nach seinen glänzenden Erfolgen dem osmanischen Staate die erste feste Organisation zu geben. Ist aber diese Vermutung richtig, dann ist unser Ḳānūnnāme nicht nur das älteste osmanische Straf- und Finanzgesetzbuch, sondern das älteste osmanische Ḳānūnnāme überhaupt.

---

1) Die Beschreibung Flügels (III S. 249) ist also zu berichtigen.

2) Der Übersichtlichkeit halber wurde im folgenden der fortlaufende Text des Originals in Paragraphe zerlegt. Es sei hier gleich bemerkt, daß schwankende Orthographie wie Wechsel von ب und پ, ج und چ etc. beibehalten, fehlende und falsche diakritische Punkte gesetzt, beziehungsweise verbessert wurden.

3) Vgl. u. Gesetz der Gepanzerten, 11. 22 neben 25.

2v هذه صورت قانون پادشاهي
سلطان محمد بن مراد خان طاب تقا[+][a] الله

الفصل الاوّل فى الزّنا و دواعيه[b]

۱ اكر بركيشى زنا قلسه شريعت حضورنده ثابت اولسه اول زنا قلان اولو[+][c] اولسه و دخي باي اولرسه كي بيك اقچه‌يه[+] دخي زياديه[d] كوجى[e] يترسه جرم[f] اوج يوز اقچه النه اوسط[+] الحال اولرسه كم الت[g] يوز اقچيه[h] مالك[+] اولا جرم اكيوز[i] اقچه النه اندن آشغه[k] كوجى يترسه جرم يوز اقچه النه اندن داخي اشغه حاللو اولرسه اللى اقچه اندن داخي اشغه كى غايتده فقير الحال اولرسه قرق اقچه جرم النه.

۲ اكر زنا قلان اركن[l] اولرسه بيك اقچه‌يه[+] داخي زياديه كوجى يترسه جرم يوز اقچه النه اكر اورته حاللو اولرسه الت يوز اقچيه كوجى يترسه اللى اقچه جرم النه اندن اشغه درت يوزه كوجى يترسه قرق اقچه غايت فقيراولسا اتوز اقچه جرم النه.

۳ اكر عورت زنا قلسه شريعت قاتنده ثابت اولسا غنى اولسا ار قنلغين[m] ويره اورته حاللو ياخود فقيره اولسا ارنلر[n] كيب[o] اولور قنلوغين ويره.

---

2 M ثقا. — 4 M الو. — 5 M اقچه. — 6 M اواسط. — M ماليك. — 9 M اقجه. —

---

a) t. Schreibweise für a. تقى tuḳā. — b) دواعى dewāʿī Pl. von a. داعية. — c) t. اولو ewlü. — d) Statt زياده‌يه. Im Altosmanischen (ao.) fällt in türkischen und Fremdwörtern auslautendes, durch ه wiedergegebenes »e« beim Antritt vokalisch beginnender Suffixe in der Schrift meistens aus. Ebenso werden die auslautenden Vokale i (y) und u sehr oft unausgedrückt gelassen; in solchen Fällen ist wohl ein Kesre oder Ḍamma zu ergänzen. — e) = Kraft, »Vermögen«. — f) جرم a. ğerem, ğurm bedeutet wie das gebräuchlichere a. جريمه (t. ğereme gesprochen) Delikt, aber auch besonders die auf ein solches gesetzte (Geld-)Strafe. — g) Statt آلتى; s. Anm. d. — h) = اقچه‌يه; s. Anm. d. — i) = ايكييوز; vgl. im folgenden اكى = ايكى, اتوز = اوتوز u. a. m., sowie o. Anm. d. — k) Vulgär statt آشاغى. — l) ergen. — m) Von t. قنلق = قانلق. — n) ارن eren und اركن ergen sind Part. act. auf -en beziehungsweise -gen (ersteres bei den Ġusen (also auch Osmanen) und Ḳypčaḳen, letzteres bei den übrigen Türken) von ارمك ermek (ايرمك irmek) anlangen, ankommen: der Anlangende, Adept, Jüngling, junger Mann. — o) = كيبى; s. Anm. d. —

٤ اکر عورتك مالی اولسا اری قبول ایلسه کوفتخور قنلوغین یوز اقچه ویره یوقسول اولرسه اللی اقچه غایت فقیر الورسه قرق یا اتوز اقچه جرم النه.

٥ اکر عورت بنزونکلیك[a] ایلسه قاضی تعزیر اوره نقدر مایراه[b] اغج باشنه براقچه جرم النه.

٦ اکر زنا ایدن قیز الورسه اونك جرم[c] ارکن کیب اولا ازلیقده و جوقلیقده+ اکا اعتبار ایده‌لو.

٧ اکر براکنك[d] اوینه کرسه زنا قصدنه اولوسه+ اولو جرمن ویره اکر ارکن ایسه ارکن جرمن ویره اول زنا ایدن کیب یقارو تفصیل اوزره که بیان اولندی.

٨ اکر قول قراواش[e] زنا قلسه حرّ و حرّه جرمنك نصفین ویره عادت جهتنجه بیاغلین[f] بایلقده (3r) و یوقسوللقده.

٩ اکر براکینك عورتن اوپسه نجود دالسه نجود یاپشسه قاضی تعزیر اوره اغج باشینه براقچه جرم النه.

١٠ اکر عورت ویا قیز باکه[g] زنا قلدوك دیسه ار انکار ایلسه بو مذکورلروك سوزلرینه اعتبار اولنمیه اره اند ویره‌لر عورته قاضی تعزیر اوره اکی اغجه براقچه جرم النه.

١١ اکر عورته ار بن ساکه[h] زنا قلدوم دیسه عورت منکره اولسه عورت اند ایچه اره قاضی تعزیر اوره اکی اغجه براقچه جرم النه.

١٢ اکر برکیشی زنایی بلسه کلب قاضیه[i] دیمسه جرم یوق امّا اوغراوغین[k] بسله کلوب دیمسه اون بش اقچه جرم النه.

---

5 M جوقلیده. — 7 M اولرسه. —

---

a) = پزونکلك pezewenklik. — b) mā jerāhu, a. Relativsatz; یری jerā Impf. von رأى sehen, glauben, urteilen; im Gesetzbuche Sulejmāns I. ed. MEḤMED ʿĀRIF als Beil. zu TOEM [Konst., ١٣٢٩] S. ٧ Z. 8 v. o.) dafür t. نه قدر وجه کوررسه. — c) = جرمی. — d) = براکینك; براکی biregü, var. برکو. برەکو jemand, einer. — e) ao. = Sklavin; var. قروش ḳarawaš, richtiger ḳarabaš Schwarzkopf, im Gegensatz zu آق باش Weiß-kopf = ehrsame, legitime Frau; vgl. VÁMBÉRY, Altosm. Sprachstudien, Leiden 1901, S. 187. — f) bajaġylajyn = t. بیاغی »gewöhnlich« + Suff. لین (vgl. اخشاملین und اخشاملاین). — g) = بکا baña. — h) = سکا saña. — i) Statt قاضیه beziehungsweise قاضی‌یه. — k) Von t. اوغرلوق auch اغرلق oġurluḳ; vgl. VÁMBÉRY, l. c., S. 198.

الفصل الثانی فی التضارب+ و التشاتم+ و القتل

١ اکر اکی کیشی بری برینه یاپشسه یقاسن یرتسه قاضی دوکسون جرم یوق اکر بر برینك سقالن ویا ساجن[a] یولسه[b] قاضی قاتنده ثابت اولسه غنی اولسا جرم یکرم[c] اقچه فقیر اولسا اون اقچه النه و باش یارلوب قان چقسه اتوز اقچه النه اکر کمك چقسه اوتاجیلو[d] اولسه اول باش یران بای اولب بیك اقچیه داخی زیادیه کوجی یترسه جرم یوز اقچه النه اکر اکیوزه کوجی یترسه اللی اقچه فقیر الورسه اتوز اقچه جرم النه.

٢ اکر آدم اولدرسه برینه قصاص اتمه‌لر+ قان جرم[e] بای اولب بیك اقچیه داخی زیادیه کوجی یترسه درت یوز اکر الت یوزه کوجی یترسه اکی یوز اقچه اندن اشغه حاللو الورسه یوز اقچه و فقیر الورسه اللی اقچه النه.

٣ اکر برکیشی اوقیله نجود بچاغیله اورسه یاشلو+ اولب دوشکه دوشرسه اول اوران بای اولب بیك اقچیه داخی زیادیه کوجی یترسه جرم اکیوز اقچه اکر اورته حاللو اولرسه یوز اقچه اکر+ فقیر الورسه اللی اقچه جرم النه.

(3v) الفصل الثالث فی شرب الخمر و السرقة+ والبهتان

١ اکر براکو خمر اچسه تورك[f] ویا شهرلو اولسه قاضی تعزیر اوره اکی اغاجه براقچه جرم النه.

٢ اکر قاز یا اوردك اوغرلسه[g] قاضی تعزیر اوره اکی اغجه براقچه جرم النه.

٣ اکر قیون ویا قوان اوغرلسه جرم اون بش اقچه النه.

٤ اکر یانچاق[h] یا دستار اوغرلسه الین کسملو اولمیه قاضی تعزیر اوره اغج باشنه براقچه جرم النه.

---

1 M النصارت. — M الشام. — 8 M اتمثلر. — 11 M باشلو. — 13 M الر. — 14 M الشرقه.

---

a) Jetzt صقال und صاچ geschrieben. — b) Von ao. یولومك jülümek, var. یولمك jülmek ausreißen, ausrupfen (Haare); vgl. VÁMBÉRY, l. c., S. 184. — c) = یکرمی. — d) Von اوتاجی otaġy »Arzt« (nicht wie MEḤMED ʿĀRIF, Ḳānūnnāme Sulejmāns [zit. Ausg.] S. ٤ Anm. ١ angibt »krank«); vgl. ao. اوتاجیلق Heilkunde sowie uigur. otči Arzt, otamak heilen. — e) = جرمی. — f) = Türke, dann auch Bauer (Flegel, Grobian, Vagabund), in letzterer Bedeutung »turk« ausgesprochen (vgl. BARBIER de MEYNARD, Diction. turc.-franç. I. s. v.). — g) ao. اوغرلمق oġurlamaḳ = اوغریلامق oġrylamaḳ stehlen. — h) Wohl eine Nebenform zu ینجق, یانجق janğuḳ, janğyḳ Panzer, namentlich solcher für das Pferd, Pferdedecke, Tasche; vgl. VÁMBÉRY, l. c., S. 177/78.

٥ اكر صغير[a] اوغرلسه الين كسميالر غني الوپ بيك اقچيه داخي زياده كوجي يترسه جرم يوز اقچه اوسط الحال الورسه اللى اقچه فقير الورسه قرق يا اتوز اقچه النه.

٦ اكر ات اوغرلسه الين كسالر كسمزلرسه اكيوز اقچه جرم النه.

٧ اكر براكينك دخلين[b] و اقچسين[c] اوغرلسه غنى اولسه جرم قرق اقچه اورته حاللو اولرسه يكرم اقچه فقير الحال+ الورسه اون اقچه النه.

٨ اوغول اتاسندن و اتا اوغلندن قرداش قرداشندن يا ار عورتندن يا عورت ارندن اوغرلسه قاضى تعزير اوره اغچ باشنه بر اقچه جرم النه.

٩ اكر براكنوك كوزين يا دشين[d] چقرسه قصديله قصاص ايتمسالر غنى اولسا جرم اكيوز اقچه النه اوسط+ الحال الورسه يوز اقچه ادنى حاللو الورسه اللى يه[e] قرق اقچه غايت فقير اولسه اتوز اقچه جرم النه.

١٠ صغير اوغلانجقلر+ سواشسالر جرم يوقدر.

١١ يرطپوسى بر او يرينه چوقى[f] اللى اقچه اندن اشغه قرق يا اتوز اقچه فقير اولسه يكرم يا اون اقچه النه.

١٢ و كردك دكورى[g] اعلاسى التمش اوسط الحال+ الورسه قرق يا اتوز اقچه فقير الورسه يكرم يا اون اقچه آلنه.

١٣ قيون رسمي كم النور اوچ قيونه بر اقچه النه.

١٤ و سوارى كوچلـه رعيتن يرندن قوسه[h] كيرو يرينه (4r) كلجك طپو الميه راضى كندو قوسه[i] كتسه يا بر يل[k] يرين ايسوز[l] قوسه اختيار سوارى النده اولا رعيت كي كندو كيده دامى[m] و چولى+[n] سوارينك اولا سوارى قوسه دامى و چولى+ رعيتوك اولا.

5 M حال. — 9 M اواسط. — 11 M اوغلانجقلرى. — 14 M حال. — 19 M حولى. — M حولى. --

a) = t. صيغد. — b) طخل ,تاخل ,تخيل ,تخل gesätes Getreide, Saat, Getreidefrucht. — c) = اقچه‌سين. — d) Von t. ديش Zahn. — e) = يا. — f) = no. چوغى. — g) gerdek dejüri; zusammengesetzt aus كردك »Brautgemach« und دكور no. دكر Wert, Preis; vgl. dejmek (ao. degmek) berühren, treffen, wert sein. In den späteren Ḳānūnnāmes wird dafür رسم عروس resm-i ʿarūs, رسم عروسانه resm-i ʿārūsāne gebraucht. Vgl. HAMMER, Staatsverf. I 269. — h) Von t. قوومق (قوغمق) ḳowmaḳ (ḳoġmaḳ) vertreiben, verjagen. — i) Von t. قومق ḳomaḳ lassen, verlassen. — k) Von t. ييل. — l) var. اسز isüz ao. unwegsam, wild; vgl. VÁMBÉRY, l. c., S. 175. — m) Von t. طام, دام. — n) Von t. چول čöl Sandboden, Wüste, Land, unbebauter Boden. vgl. Gesetzbuch Sulejmān's (zit. Ausg.) S. ٥٣, Z. 4 v. u. = Wr. Hs (H. O. 143 = Flügel 1813) 18r, Z. 10 v. u. —

١٥ جاجدن[a] اوغرلسه اوغرلدوغين بكلك ايچون آلهلر.

١٦ وسوارى چفتلكندن زياده يرِ+ دوتميه رعيت يرين رعيته ويره تورك يرندن يوز[b] يردن چفتلك+ ايدن ارتق پادشاه دستورسوز[c] بر دوتميه ارتق رعيت يرين دوترسه يقسوللره ايل حقين ويره.

١٧ اكر ياباندهِ+ صغير ويا يوند ويا قيون بولسالر قغرتمسالر[d] باى الورسه جرم اتوز اقچه اوسط الحال الورسه يكرم اقچه فقير اولرسه اون اقچه النه اكر قغرتسالر ايستى بولنمسه قاضيه ويرهلر قاضى سقلده[e] قغرتدوغندن صكره يترسه جرم يوق امر شرع نه ايسه ايله[f] اولا.

١٨ اكر يولدن كچركن يغرت و اتمك السه قاضى اُودَده[g] تعزير ايده اغچ باشنه بر اقچه جرم النه.

الفصل الرّابع قانون سلطان محمد خان

١ بر چفت يلده خدمت اوچ اقچه+ ويره.

٢ برى اوراق و بر دكان و بر قكلى[h] اودين بيوندرق رسمي اكى اقچه ويره[i].

٣ بو يدى قوللقدن+ اتورى اقچه النسه يكرم اكى اقچه النه.

٤ و بنلاكدن[k] اوچ و يخود الت ويا طقوز اقچه الينه.

2 M يتر. — 3 M حتفيلك. — 5 M يانده. — 12 M چفت. — 14 M قوللدن. —

a) = p. t. چاچ (چاج ,چاش ,چس ,چچ) čāč Haufen gereinigtes Getreide, Körnerhaufen. — b) t. joz, »einfach« »roh«; auch »wild«, »unbebaut«? In بوز »unbebaut« zu ändern? — c) Zusammengesetzt aus dem p. Nominalkompositum پادشاه دستور pādišāh dāstūr »Padischah-Erlaubnis«, kaiserliche Erlaubnis (das auch auf türkischem Boden entstanden sein kann, da auch im t. zwei Substantiva ohne jede Beziehungsendung eng miteinander zu einem neuen Begriffe verbunden werden können, vgl. باش چاوش ,دمير يول usw.) + t. Suff. سوز. Der ganze Ausdruck kann sowohl adverbiell als adjektivisch (als Attribut zu ير) aufgefaßt werden. — d) ao. ḳyġyrtmaḳ ausrufen lassen, verkünden; vgl. ao. قغرجى Ausrufer, Herold, no. چيغرمق rufen. — e) = no. صاقلاده. — f) ao. ejle = no. اويله öjle; vgl. āzerbajğ. ايله elä (ilä) so, solcher. — g) Von t. اودتمك. — h) ḳaňly (auch قاكلو und قاغنى ḳaġny), der alttürkische, kurze, von zwei Ochsen gezogene Wagen auf zwei Vollrädern, wie er noch jetzt in manchen Gemeinden Anatoliens im Gebrauche steht. — i) Zwischen diesem und dem Folgenden hat der Schreiber etwas ausgelassen. — k) Wahrscheinlich ältere Form von بناك bennak (Assimilation des l und n). —

٥ شهرده و ایلده باغدن اونده[a] النه.

۶ تختاجی و اغاججی حاصلندن یلده یکرم اقجدن[b] براقجه النه.

٧ کرچی[c] وعربجی[d] که صنعت[e] غربچیلق اولا چفتن بوزه یلده اکی مد مقداری اکینی اکمیه طوزو غیری نسنه کتوره سوارسنه یلده (4v) اللی اقچه ویره اکر چفتن بوزماسه که اولکی کبی ایکی مد مقداری اکین اکالر کرچیلك ایدرسین دیو نسنه‌سین المیالر همان بیاغیلاین عادت اوزره عشرین و رعیت رسمین ویره امّا شهرده‌کی عربه اشلادن صنعت اهلی کیب نسنه ویرمیه اکر خستلقدن[f] ویا پیرلکدن ضعیف الوب ویا قتی یوقسوللقدن کوجی یتمادکندن+ اوتری جفتن بوزسه کرچیلك و عربچیلك و تختاجیلك ایدرسین دیو اشندرمیه الندەکی یرین سواریسی الا غیری کشیه[g] ویره اندن بنلك رسمی النه.

٨ و داخی تاتاره و یورکه بو عادت یوقدر زیرا که بونلر اشکنجیدر[h].

٩ برکیشی بارکیریله کسب اتسه یلده اون اقچه ویره شهرده‌کی نسنه ویرمیه.

١٠ سوار دکوری[i] اللی باش قیونده بر قیون الور+ نصفی صوباشنك[k] در.

١١ و حبوباتدن عشر و سلارلق[l] اون مدّه پش [اقچه] النه.

١٢ کتاندن یوز دمدده اون دمد اونده اوچ دمد سلارلق و خمسین الالر امّا کتانی یومشدیوبره‌لر.

١٣ پنبق[m] عشری+ یوز لدرده[n] اون لدره اونده اکی نجق لدره سلارلیق النه.

١٤ و جلتوکجنك[o] که جفتی اولا یرلوکبی یدی خدمت ویرمیه سواری اوچ خدمت الا بلنمزسه الت یا طقوز اقجه الا.

١٥ و قیون ارینوك قنقسی[p] اشکونه اشرسه اول اشاندن سلارلق النمیه یماقلرندن النه.

8 M .یتمادکیدن — 12 M الور (=اولور?). — 16 M .عشرین —

a) t. onda »Zehent«, Abkürzung von اونده بر = $1/10$, vgl. اونده‌لق Zehent, Zehntel. — b) = اقجه‌دن — c) = کراچی. — d) = عربه‌چی. — e) = صنعتی. — f) = خسته‌لقدن. — g) = کیشیه (کیشی‌یه). — h) Von اشکن (اشکون, اشکین) eškin (eškün) schnell gehend, herumstreifend, dann »Streifzug«. Vgl. اشمك gehen, »eilen« (z. B. سفره اشمك). — i) Gebildet wie کردك دکوری, s. o. S. 22, Anm. g. — k) Gew. سوباشی = t. سو Heer + t. باش Haupt, Führer. — l) Gew. سالاریه von p. سالار »Gebieter«. — m) = پنبوق, no. پنبوق, پانبوق, پاموق, پامبوق. — n) = لدره‌ده; لدره, لودره und لتره (litre) von a. رطل raṭl, riṭl. — o) = statt وجلتوکجی که انك چفتی. — p) = no. قنغیسی. —

١٦ و تاتاروك چفلوسندن+ اوچ قوللق و غلّه‌سندن اونده و سلارلق النه چفتسوزینه قوللق یوق.

١٧ و سوارینك رعیتندن حاصل اولان قنلوغن یارسن+[a] سوباشی و یارسن سواری اله.

١٨ امّا کردك دکورین تمام سواری الا سوارینوك قری چقسه کردك دکورین تمام صوباشی الا.

١٩ و قدیم قرا مسلم و شمدیکی مسلم و رعیت اولان یایا دخی (5r) بو رسمه [تابع] اولا.

٢٠ هر شهرك توابعنده‌غی[b] کویلر اکر سواری شهرده الورسه اونده‌لرین شهره التدوری[c] ویره‌لر+ کویده الورسه انبارنه التدوری+ ویره‌لر.

٢١ یمشدن و میوچدن[d] و کوکولدن[e] و زعفراندن اونده برالنه سلارلق یوق.

٢٢ و بریرده که سازلق و اوت اولسه اولدن نجه اولی[f] کلدیسه کیرو ایله اولا.

٢٣ و قوانده عشر ایبلو و یاتلو الور اونده برالنه.

٢٤ دولاب[g] دکرمنی برکوزنه ادرنه مدّیله برمد دخل یارو بغدای و یارو ارپه النه وقرجا دکرمنك برکوزنه یل[h] تمام یوریاندن برمد التی ای یوریاندن نجق مد داخی از یوریاندن بوحساب اوزره ادرنه مدّیله یارو بغدای و یاری ارپه النه علی المناصفه النه و یل+[i] دکرمنی داخی یلده نجق مد دخل یاری بغدای یاری ارپه علی المناصفه ادرنه مدّیله ویره.

٢٥ و تاتار رعیّت که یر دوته یلده برچفت بر اوراق و برقکلی اودین[k] ویرمیش امّا اشکونجیسی[l] ویرمزمش کرو اول قانون اوزره مقرّر اولا.

٢٦ قیونلو یرلو و یورك ییلا و قشلا حقین ویرمیه.

٢٧ و بررعیت که یر دوته الندەکی یرین معطل قویب غیری سواری یرنده اکرسه ایکی اونده ویره براکدوکی+ یرانجون و برمعطل قودیکی+ یرانجون امّا سوارینك رعیته

1 M .چفت‌لوسندن — 3 M .یارسوسن — 7 M .التدوروبره‌لر — M .التوری —
14 M .تیل — 20 M .اکتوکی — M .قودی‌کی —

a) = یاریسن. — b) = توابعنده‌کی. — c) التدورمك iletdürmek Kausativ von iletmek bringen. — d) = میوه‌چه‌دن von p. میوه‌چه mäjwäčä kleine Frucht, Deminutiv von میوه »Frucht«. — e) Von کونلك = کوکل, کوکول Weihrauch; vgl. Gesetzbuch Sulejmān's, ٣٢, Anm. ٣. — f) = oly (u) ao. Gerundium auf y (u), statt des no. auf a; ao. اولی کلمك oly gelmek, zu sein pflegen, no. اوله کلمك ola gelmek. — g) = dolab Wasserrad, vgl. Lehǧe-i ʿosm.: .دونر صندوق کبی قپاقلو بیوك کردونه چرخ — h) = t. ییل jyl Jahr. — i) = t. یل jel Wind. — k) = ödejin; اودین ویرمك ödejin wirmek = no. اودونج ویرمك (vgl. صاتین آلمق). — l) = اشکونجیسی. —

ويرەجك يرلري اولسه رعيت غيري يرده اكسه همان يرلسنه[a] عادت اوزره عشرين ويره و رعيت سواريسنه همان بردفعه او يابيويره[b] اول سواري چقوب صكره نقدر سواري كلورسه اول چقان سوارينوك رعيت يابيويردكي اوي اولا زياده رعيت[c] او تكرار او يابيدرەميه.

٢٨ وكويده اتوران صنعت اهلي چلاه[d] و درزي و بابوچجي و دمورجي و كمورجي وبونلروك امثالي و غيري 5v يلده اوچ خدمت ويا اوچ اقچه ويره زياده صنعت اهلي در ديوب كوچيله اش اشلتميالر و تعدي ادب نسنلرين[e] الميالر مكر كه ايل نرغنه+[f] راضي الوپ ارادتيله+ اشليالر.

٢٩ فى الجمله يقسوللردن ذكر اولنان كيب قانون نامه موجبنجه حقلرين الدقلرندن صكره اتلرين و قكلولرين كوچله اولاق دوتميالر و كندولره كوچله اش اشلتميالر.

٣٠ و باج بابنده مسلمان اكرطشرادن كلب كپه و كپانك[g] [و] كون و بال و ياغ و بونلره بكزر هر نكم وارسه كتورب صاتسالر قرق اقچەدن براقچه النه.

٣١ و قوماش يوكندن [و] بز[h] ايپلك چوخه كمخا كربالغي[i] قلاي قرشون و بونلره بكزر هرنه كلسه صاتلسه بريوكنه اكى اقچه النه.

٣٢ و تورنج بمش يوكنه براقچه و بول اوليجق+ اكى اوچ يوكنه براقچه النه.

---

6 M نرغنه für نرغنه. — 7 M رادتيله. — 14 M اولجق. —

---

a) = يرلسنه. — b) Hier wahrscheinlich nicht Beschleunigungsform, obwohl zusammengeschrieben, sondern يابي-ويرمك »Bau, Konstruktion geben«, »bauen«. — c) = رعيته. — d) چلاه vom p. جلاه ğullāh چلاه čulāh; außerdem kommen noch folgende Verstümmelungen (تحريف) dieses Wortes vor: چله, جلّه, چلها, جلها, چولها, جولها, جولاه. — e) = نسنەلرين. — f) Von نرق nark = p. نرخ närh, »Taxe«, »amtlich festgesetzter Preis«. — g) = t. كپنك kepenek. — h) = a. بزّ bezz, no. بز bez. — i) ker balyğy; كر ker ist wohl das altp. kara (karō masyō) (Ch. BARTHOLOMAE, Air. Wb. 451), mittelp. kar māhīk (Bundahišn 14, 12) Name eines großen mythischen Fisches, nach ANQUETIL du PERRON (Zend-Avesta II 372) eine Art Stör. Obwohl nach VULLERS (Lex. pers.-lat.) كر (im Neup. كر gär lautend) den Wels (t. ياين بالغى jajyn balyğy) bedeuten soll, so dürfte doch die von ANQUETIL angegebene Bedeutung die richtige sein. Daß der Störfisch als Handelsartikel im Gebiete des Schwarzen Meeres eine große Rolle gespielt hat, beweisen die Beschreibungen und Erwähnungen dieses Tieres in den Reiseberichten. So enthält z. B. die Hs der Wiener Nat.-B., Cod. 8606 »Récit et observations de Mr. Schad, Capitaine dans Geisruk sur le Voyage, qu'il a fait au Levant à la Suite de l'Ambassade Impériale 1740« unter anderen auch ein Bild (Nr. 14), das einen Störfisch darstellt. —

٣٣ و كلان كيدن سكباندن و قللردن[a] و طغانجيلردن [و] ات اوغلانندن [و] ايلجيدن و غيريدن كورەلر قنقيسىنك الندە حكم همايون اݘنده يمدن[b] و بياچكدن+[c] و اولاقدن و غيرندن هرنه امر النورسه امر اولنان امر اولدوغى كيب ويرەلر زياده تعدي اتميەلر و الاّ نسنه امر اولمديسه همان اونده ويرەلر هرنه حاجت الورسه يانده صاتون السون كمسيه[d] تعدي ادب امر اولمدق[e] نسنيه[f] دخل اتميەلر اكر امر اولمدق ايدرسه دركاه معلايه اعلام ادەلر حقندن كلالر بر كمسنيه[g] نسنه اتميەلر.

٣٤ و بر كمسنەنك اتى يا اكوزي يا قسراقى[h] اكينه كيرسه طوار باشينه[i] بش[k] اقچه جرم الوپ بش چوماق بزاغو كيرسه براقچه بر چوماق قيون كيرسه+ اكى قيونه براقچه الوپ بر جوماق اورالر+ اما اوّل حجت ادەلر اتدكلرندن صكره اسليوپ دوارلرينه تمار ايلمزلرسه (6r) كه اكن اݘنده بولنه واكينه زيان ايلمش اولا بورسمه [كوره] جرمليوپ+[l] چوماق اورەلر و زيانن اوددەلر تهديد اولنه طوارلرينه تمار ادەلر اكنه زيان اتيرميەلر[m].

٣٥ اكر كوي يانده يخود كويلر اراسنده يه[n] طوار ⟨اراسنده⟩ صوادنده يا صواد يولنده اكن اولسه كه طوار اوغراغى اولا انوك كبيه[o] اولاغو[p] ايدەلر.

---

2 M بياچكدن. — 8 M كرسه. — 9 M ورالر. — 10 M جرم ليوپ. —

---

a) = قوللردن. — b) Von t. يم (يَم) jim (jem) Nahrung, Futter. — c) = no. يەجكدن. — d) = كمسەيه. — e) Statt امر اولنمامش nicht befohlen; im ao. scheint also das Verbalabstrakt der Vergangenheit ohne Possessivsuffix auch im passiven Sinne gebraucht worden zu sein. Reste dieses Gebrauches finden sich im no. z. B. اولمدق qui n'a été fait jamais, بولديق qui se trouve, بيلديك connu etc. (SAMY BEY, Diction. turc.-franç.). — f) = نسنەيه. — g) = كمسنەيه. — h) = قسراغى. — i) = باشنه. — k) = t. بش. — l) جرملمك, verb. denominat. von جرم. — m) Phonet. Schreibweise für اتدرميەلر. — n) = يا. — o) = انوك كبى يه, Dativ von انوك كبى »etwas wie jenes«: diese ao. Konstruktion einer Vergleichung bestätigt die Etymologie der im no. erstarrten Postposition كبى, die aus t. كب (im Uigur. keb, kep, im Altt. kep, im Jakut. kiäb) Bild, Form, Modell und dem Possessivsuff. der 3. Pers. Sing. zusammengesetzt ist. انوك كبى ist also ursprünglich eine bestimmte Genitivverbindung und heißt: sein Bild, das Bild (Gleiche) jenes, und wurde nach Erfordernis in die verschiedenen Kasus gesetzt, also انوك كبيه anuñ gibije (für انوك كبنه) »seinem Bilde«, »dem Bilde jenes«, »einem solchen, wie er«. Dieselbe Konstruktion s. Gesetzbuch Sulejmān's S. ٣٦, 3. Z. v. u. انوك كبيدن, S. ٤٩, 1. Z. v. o. انوك كبيلرك, S. ٥٦, 8. Z. v. o. انوك كبيلره u. a. m. — p) = t. اولاغى, آولاغو awlağu, awlağy »Einfriedung«, »Hecke«, »Zaun«, vgl. Gesetzbuch Sulejmān's, S. ٦, Anm. ٦. —

٣٦ هيچ افريده[a] ايرقسي اتمه هر كم كاينا[b] من كان بو قانوندن تجاوز ايدرسه عتابه مستحق الوب سوجلو و كناه‌كار الور شيله بلالر بو قانون[c] محقق بلاسز.

قانون يوركان[d].

يكرم درت كشيدن بري اشكونجى اوجى چتال يكرمسي[e] يماق اولا و مذكور اشكونجى كندو جبلو[f] كندرى دمرنده+ و يلكنده اقنده[g] يانده قليجنده قلقاننده اكسوك اولميوب مرتب اولا و اون اشكونجنك[h] بر اورته[i] باركيرى الوب بر تنكتورى[k] اولا يروكلر اشكونجيسى چتال[l] يماقلرى اربه و صمان [صلمق][m] و حصار ياپمق و غير عوارضه قرشميه و اشكونه اشن آتدوكى يل سلارلق ويرميه شيله بلاسز.

قانون جبلويان+[n].
با+ قانون مزوّج كبران[o].

١ هر مزوّج كافر اسپنجه ايچون سوارينه يكرم پش اقچه ويره و خراجه برار اوغلاننه دخي تمام اسپنجه و طولادن كي[p] چفت اوليه يلده الت اقچه و سوارى اونده قوللنميه واپليك اكرتميه مكركي اجرتيله اشلده و سوارى حاصل يزلمش.

٢ بكلك باغ وارسه رعيتلرى اول بكلك باغه يلده اوچ كون اشلده و باغ الورسه شيره حاصل يرده اكر شهرلرده و اكر كويده سوباشى و اكر سوارى اكى اى مناپوليه دوته سوجى

5 M دمرنده. — 9 M صلوبان (حلوبان, صلوبات). — 10 M با. —

[a]) = p. آفريده. — [b]) = a. كائنًا. — [c]) = قانونى. — [d]) p. Pl. auf ān. — [e]) = يكرميسى. — [f]) = جبه‌لو. — [g]) Von t. اق = اوق. — [h]) = اشكونجينك. — [i]) t. = »was in der Mitte liegt«, »von jedermann erreichbar«, »gemeinsam«; vgl. اورته مالى öffentliches Gut, Gemeingut und اورتاق Genosse, Teilhaber. — [k]) t. = Zelt (tenktür?), fehlt in den Wörterbüchern; hängt wohl mit dem Worte تنك zusammen, nach MAḤMŪD ḤUSEJN el-KAŠĠARĪ (Dīwānᵘ luġātⁱ 't-turk [Konst. 1335] III 264) in alter Zeit jedes Gebäude, Ruine, Hügel. — [l]) = چتالى. — [m]) Hinzugefügt nach einem Ferman Meḥmed's II. (Nr. 4 meines Aufsatzes: ايللك عثمانلو پادشاهلرينك اصدار اتمش اولدقلرى بعض براتلر in TOEM [1915] Nr. 28), wo es anläßlich der Aufzählung außerordentlicher Leistungen, von denen die Einwohner eines gewissen Dorfes befreit bleiben sollen, in Verbindung mit denselben Worten ... واربه و صمان صلماسندن ... معاف و مسلم اولوب vorkommt. — [n]) p. Plur. von t. جبه‌لو. — [o]) p. Pl. von p. كبر gebr Feueranbeter, Parse, dann überhaupt »Ungläubiger«. — [p]) ao. Schreibweise für p. كه. —

صاتا نرخدن كوچله (6v) كافرلر اوزه‌رينه دكميه سوباشي+ ويا سوارى سوجوسن[a] صتاركن هيچ بركافر سوجوسن صاتميه و اجميه فوجسين[b] و كوپلرين مهرليالر و بونلروك [شيره‌سى] صاتلمينجه هيچ كمسنك[c] [شيره‌سنى] صاتميالر بو اكى اى ايچون مناپوليه يلك هر قنقى ايين اختيار ادرسه دوتسون اول كافردن الدوغى اونده اول ايلرده صالر اكر صوباشينك و اكر سوارينك بو اكى ايده سوجسى+[d] ارتسه كافر اوزه‌رينه كوچله دكميه مكركم كافر ايل نرخنه راضي اولا اول وقت دوكه [و شيره‌ده] اكر شهرده و اكر كويده يوز مدره[e]ده اون مدره اونده اوچ مدره صالارليق النه وكافر فوجسن[f] اچوپ سوجسين صاتسه ادرنه مدره‌سيله اللى مدره‌ده بر مدره النه و طشره‌دن[g] صاتلمق ايچون لان سوجيدن فوجى باشنه اون بش اقچه النه.

٣ و قواندن ايولو يادلو اون قواندن بر قوان عشر الالر.

٤ و دوكزكى يباندە يوريه [يا] سغريله كودله[h] اكى سندن[i] براقچه النه اوده كومسلرده بوغزلق ايچون بسلناندن برينه براقچه النه.

٥ و كافرلره قيون رسم[k] كي النور اوچ قيونه براقچه النه و مسلمانلر كيب.

٦ و كردك+ دكرى مسلمانلروك غايت بايندن التمش اقچه النه خداوند اعظم خراج كوره‌نلرندن نصف اولا غايتده باينوك اتاسى والده‌سى طاب ثراهما زماننده برو اتوز اقچه در اندن اشغاسي يكرم اقچه و اندن اشغه كى غايتده فقير اولا اون اقچه‌در.

٧ و اوروپ باش يرق و قليچ و بچاق و زيان و غيرى نزاعلو نسنلردن[l] كى قاضى قاتنده ثابت اولا بايلق و بخسوللقده مسلمانلر قنلوغنه نظر اولنه انك نصف[m] حكم اولا تا كى خراج كذارلر ضايع اولميه.

٨ و درزيدن و جلاحدن[o] و كوركجيدن[p] و پاپوچجى‌دن و آت اشلدندن و غيرى صنعت اهلي كافردن يكرم بش اقچه اسپنجه الدقدنصكره بونلر (7r) صنعت اهلى

1 M شوباشي. — 5 M سوجسين. — 14 M كردكي. —

[a]) = سوجى سن (سوجيسن). — [b]) = فوجيسين. — [c]) = كمسه‌نك. — [d]) = سوجيسى, سوجوسى. — [e]) Medre auch مترة metre, مداره medara, ein Hohlmaß für Flüssigkeiten (Wein) und Körnerfrüchte, das je nach der Örtlichkeit verschieden groß war; vgl. BARBIER de MEYNARD l. c. Nach HAMMER, Staatsverf. II 504 modra gesprochen mit der Bedeutung »Butte«. — [f]) = فوجيسين. — [g]) طشره‌دن. — [h]) Pass. von t. كوتمك k(g)ütmek (Nebenform كدمك güdümek) »führen«, »weiden«, »hüten«, »bewachen«. — [i]) = اكيسندن. — [k]) = رسمى. — [l]) = نسنه‌لردن. — [m]) = نصفى. — [o]) s. o. S. 26, Anm. d. — [p]) t. kürkği Kürschner. —

در دیوپ نسنلرین[a] المیالر اوزرلرینه اش کوج [ایله] برقمیالر مکر کی کندولر ایل نرخنه راضی اولالر اول وقت اشلیه‌لر.

٩ و باج بابنده مسلمانلر و اکر کافرکی طشردن کلوپ کپه [و] کپنك[b] وکون و بال و یاغ [و] بونلره بکزر نه الورسه صاتلسه قرق اقچده بر اقچه النه.

١٠ انجق قماش یوکندن بز و ایپلك و جرقا و کمخا [و] کتان و پموق و قلای و قورشون [و] بونلره بکزر نه وارسه یوکنه اکی اقچه النه.

١١ و افلاقدن و اسلامبولدن[c] هر نه کلسه یوزدن اکی اقچه الالر.

١٢ و طورفنده یمش یوکندن بر اقچه الالر بول اولجق اکی اوچ یوکنه بر اقچه الالر.

١٣ و چرانوك یوکندن+ کی اون پش اقچیه صاتلسه بر صورتی وباخود بر پاره چرا النه.

١٤ اشك یوکی اوندن بر اودن الالر قاپوچی شهردن کلوب کیدن بك قولنه.

١٥ و سغردن اکی اقچه النه اکی باشدن.

١٦ و بر اسیر صاتلسه اکی باشدن درت اقچه النه.

١٧ قپاندن[d] طرتلان طواردن بر قنطار طواردن اکی اقچه النه بر اقچه صتاندن و بر اقچه الاندن النه.

١٨ و بر عربه ⟨و بر عربه⟩ طوزدن سکز اقچه النه.

١٩ و بر عربه برنجدن[e] سکز اقچه النه.

٢٠ و بر عربه قیون دریسی[f] کلسه بش اقچه النه و ات یوکندن اکی اقچه النه.

٢١ و بر یوك کپنك‌دن اکی اقچه النه.

٢٢ و افلاقدن و اسلامبولدن و فرنکدن نه کلسه یوزده اکی اقچه النه فرنکدن دوپرونکدن کلنچدن[g] صکره شنوك اوزره مقرر اولدیکی [......] دوپرونیك کافریله معامله شیله اولرسه پادشاه عادت[h] ازرنه.

٢٣ بر یوك قماشدن اکی اقچه النه.

٢٤ و طشردن قیون کلسه بوغزلنسه اکی قیونه بر اقچه النه و یرلو قصاب کتورسه بوغزلسه درت قیونه بر اقچه النه.

9 M .یوکی —

a) = .نسنه‌لرین — b) = کپانك s. o. S. 26, Anm. g. — c) = .اسلامبولدن — d) = no. قپان kabban große Wage. — e) = پرنج piriñ. — f) = .دریسی — g) = کلنچه‌دن (کلنجه‌دن). — h) = .عادتی —

٢٥ طشردن انجیر [و] قیون کتورسه اسلام بولده+ نسنه+ صاتسه کورپ[a] اکی+ قیوندن بر اقچه النه ایاق باجن دیو النه و سنوردن طشره صاتسه[b] اقچه‌سین کلوپ شهرده صاتسه+ صاتان[c] انجیردن باجن الالر.

٢٦ بر سغر بوغزلاسالر بر اقچه الالر.

٢٧ ملك صاتلسه یعنی باغ و دکرمن [و] باغچه+ و یه اولر و دکانلر باج یوقدر.

٢٨ و کویلرده هر نه صاتلسه (٢٧) باج یوقدر.

٢٩ و [اکر] بر کیشنك آت[d] و قسراغی و اکوزی [بر اکینه کیرسه] طوار باشنه بش اقچه چرملیوپ+ طوار باشنه بش چماق اوریله انك[e] کرسه درت چماق [اوریلوب] درت اقچه النه و براغو ویه قیون کرسه اکنه بر اقچه ویره و بر چماق اوره‌لر قره جناور[f] کرسه اکی اقچه جرم الالر [و] اکی چماق اوره‌لر+ اوّل حجت ایده[لر] [حجت] اتدکلرندن صکره] اسلمیوب طوارلرینه تمار اتمزلرسه [که] تخیل [و] ترکه اچنده بولالر [و] ترکیه+[g] زیان اتمش اولالر [بو وجهله+ چماقلیوپ+ جرم اده‌لر و اولان زیانی اوده‌لر و هر کشی ⟨بر⟩+ طوارنه[h] تمار اده‌لر مسلمانلروك و کافرلرك ترکیسی[i] و اکینی خراب اولمیه.

٣٠ و بر کم بو قانوندن کاینا[k] من کان تجاوز ادرسه عتابه و عذابه مستحق اولپ سوجلو اولر.

تحریرًا+ فی اواخر اخری الجمادیین سنه ثلث و تسعین و ثمانمائه+.

1 M .اسلام بول — M .نیسنه — M .اکه — 3 M .السه — 5 M .بُنجه — 8 M .چرلوپ — 10 M verstellt: جرم الالر (sic!) جناور کرسه اکی اقچه اکی چماق اورلر. — 11 M .برکیه — 12 M .بوجهله — M .چماق لیوپ — M .بر — 16 M .تحریر — M .ثمانمائه —

a) Statt کتورمش beziehungsweise .کتورلش. Dieser Gebrauch des Kopulativs scheint im ao. häufig vorgekommen zu sein; vgl. im heutigen Āzerbajğānischen z. B. کلوب‌سن = no. کلمشسن, کلوبسکز = no. کلمشکز, کلوب درلر (کلوبلر) = no. .کلمشلر — b) sc. .انجیر صاتسه — c) = .صاتلمش — d) = .آتی — e) = t. .اینك — f) = t. جاناوار (جاناور, جانور, جانوار) ğanawar Tier, besonders wildes, schädliches Tier, Schwein, von p. جاناور ğān-āwär belebt, Tier; قره جاناوار schwarzes Schwein, Wildschwein, Eber. — g) = .ترکه‌یه — h) = .طوارینه — i) = .ترکه‌سی — k) t. Schreibweise für a. .كائنًا —